

คู่มือการปั้นกระถางดินเผาโบราณ

โดย

โครงการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น (กระถางสร้างงาน) ประจำปีงบประมาณ ๒๕๖๔

.....

ที่ตั้ง หมู่ ๑ บ้านวังดินสอ ตำบลวังนกแอ่น อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก

ชื่อภูมิปัญญา กระถางดินเผาบ้านวังดินสอ

ประวัติความเป็นมา

โดยท่านวิทยากรเล่าว่าการปั้นกระถางดินเผาทำสืบต่อกันมาตั้งแต่รุ่นปู่ ย่า ตายายเป็นหลายสิบปี แล้วก็ทำกันเรื่อยมาจนรุ่นปัจจุบันก็ได้มีการสืบทอดต่อให้ลูกหลานและชาวบ้านในพื้นที่ที่สนใจการปั้นกระถางดินเผาจะต้องนำดินที่จะนำมาปั้นไปทุบให้เป็นฝุ่น แล้วนำมาปั้นเป็นก้อน และทุบให้เป็นแผ่น ก่อนจะนำมาทำให้เป็นรูปร่างต่างๆ เช่น กระถาง แจกัน คันโท โดยนวดให้เนื้อดินแน่นก่อนทำให้เข้ารูปนำไปตากแห้งและนำไปเผา ซึ่งทุกขั้นตอนการปั้นกระถางด้วยวิธีโบราณนั้นไม่ง่ายเลยเพราะกว่าที่จะมาเป็นกระถางดินหนึ่งลูกต้องใช้ความชำนาญที่ปู่ ย่า ตายาย นั้นสะสมมาก่อนที่จะถ่ายทอดให้ลูกหลานได้สานต่อเพื่อไม่ให้ จางหายไป แม้การปั้นกระถางดินเผามีราคาไม่แพงเท่ากับสิ่งของเครื่องใช้ในปัจจุบัน หากแต่มีคุณค่าทางจิตใจมากมายนั่น เพราะนั่น หมายถึงสิ่งที่ถือเป็นวิถีชีวิตที่บรรพบุรุษได้สร้างขึ้นโดยภูมิปัญญาที่ยังคงมีให้เห็น ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญยิ่งที่คนในชุมชนควรอนุรักษ์ไว้ หากท่านใดสนใจเดินทางมาที่บ้านวังดินสอ หมู่ที่ ๑ ตำบลวังนกแอ่น อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก

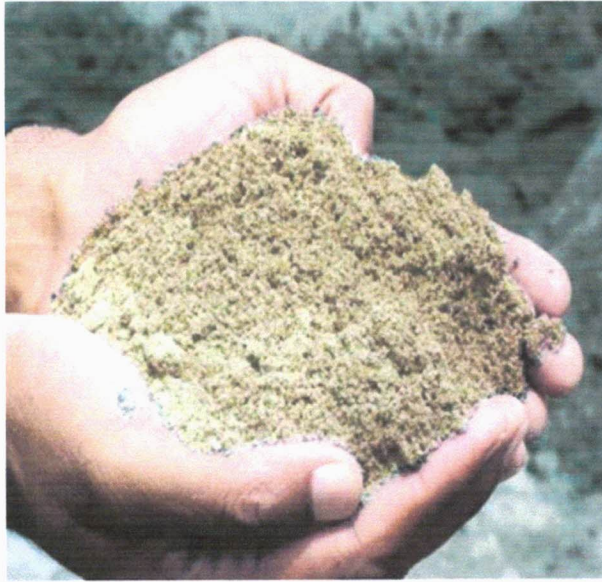
ขั้นตอน วิธีการปั้นกระถางดินเผา

ขั้นตอนที่ ๑

วัตถุดิบ ๑. ดินเหนียว โดยเลือกเอาเฉพาะดินชั้นกลางที่มีคุณสมบัติเป็นดินที่แน่น เหนียวและละเอียดเหมาะสมสำหรับนำมาปั้นเป็นรูปทรงต่างๆ ได้

๒. ทรายละเอียด

ขั้นตอนที่ ๒

๑. นำดินที่เตรียมไว้มาใส่ในบ่อเติมน้ำลงไปหมักดินเอาไว้ประมาณ ๒ คืน

๒. นำดินที่ผ่านการหมักดินแล้วมาผสมกับทรายละเอียด ด้วยอัตรา ๕ : ๒ ด้วยเครื่องนวดดิน
ประมาณ ๓-๕ ครั้ง

ขั้นตอนที่ ๓

๑. นำดินมาตัดแบ่งเป็นแผ่นๆ ตามขนาดกระถางที่กำหนดไว้

๒. คลุมดินด้วยผ้าพลาสติกเพื่อเก็บความชื้นของดิน

ขั้นตอนที่ ๔ ลักษณะการปั้นกระถางดินเผา

ปั้นบนแป้นหมุน จะปั้นได้เฉพาะภาชนะที่มีรูปกลมหรือทรงกลม ปั้นครั้งเดียวเสร็จ

เครื่องปั้นที่ทำจากแป้นหมุน (ออกแบบโดยใช้ภูมิปัญญาชาวบ้าน) เช่น แจกัน คันโท กระถางต้นไม้ มีวิธีการใช้
แป้นหมุนโดยแรงเหวี่ยงหมุนโดยรอบ (ใช้เท้าคนถีบแรงๆ) หรือเครื่องหมุนแป้นหมุน

ขั้นตอนที่ ๕ การตากแห้งกลางแจ้งดินเผา

นำกระถางที่ปั้นสำเร็จแล้วไปตากแห้งคือการไล่น้ำออกจากของที่ขึ้นรูปเสร็จแล้วการตากแห้งควรให้น้ำระเหยออกไปอย่างช้าๆ เพื่อป้องกันการแตกร้าว ปริมาณของน้ำที่ใช้ในการขึ้นรูปต้องเหมาะสม การตากแห้งสามารถทำได้ ๒ วิธี

๑. การตากแดดแต่ต้องคอยมันสังเกตควรจะมีคนให้ถูกแดดทั่วกันทุกด้านเพื่อกันแตกร้าว ปิดเบี่ยงกระถางที่ตากแห้งสนิทแล้วจะทำให้ปริมาณการแตกเสียหายจากการเผาลดน้อยลง

๒. การตากลมเป็นการตากในร่มให้ลมพัดโกรกจนกว่ากระถางแห้งสนิท อาจใช้เวลาประมาณ ๒-๔ วัน ขึ้นอยู่กับอุณหภูมิในขณะนั้นการตากจะใช้ได้ผลดีในช่วงฤดูฝน ซึ่งอาจใช้เวลามากกว่าการตากแดด

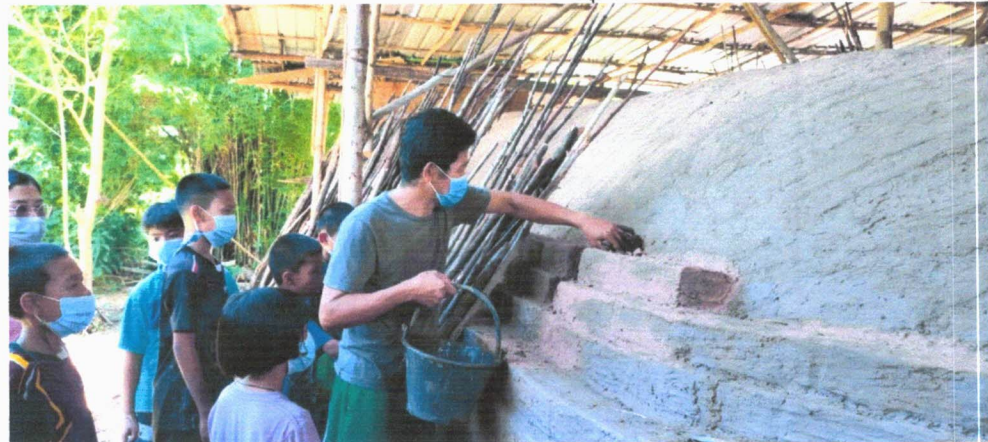
ขั้นตอนที่ ๖ จากนั้นนำกระถางเข้าเตาเผา (ด้วยวิธีโบราณ) กระบวนการเผาแบบพื้นบ้านใช้วัสดุ อุปกรณ์ที่จัดเตรียมไว้สำหรับขั้นตอนการนำกระถางดินเผาด้วยฟืน

ขั้นตอนการเผา

๑. นำเครื่องปั้นดินเผาไปวางเรียงเป็นแถวภายในเตาเผาจนเต็ม

๒. ทำการแห่ขี้เถ้า คือการเตรียมเตาให้พร้อมในการเผาจุดเตาประมาณ ๒-๓ วัน

๓. จุดไฟเผารอบๆ เตาเผาทุกๆตาให้ไหม้พร้อมกันในระหว่างการเผาต้องมันดูแลเป็นระยะเพื่อควบคุมไฟให้ได้อุณหภูมิที่กำหนด ใช้เวลาในการเผาประมาณ ๒-๓ คืน

๔. หลังจากการเผาเสร็จสิ้นแล้ว ทิ้งไว้ประมาณ ๑ วัน จึงนำกระถางดินเผาออกจากหลุมเตาเผาเสร็จสิ้นกระบวนการผลิต